

VN/1364/2021

Kuopion kulttuurihistoriallisen museon lausunto ehdotuksesta kulttuuriperintöstrategiaksi v. 2022 - 2030

Opetus- ja kulttuuriministeriö on asettanut nähtäville ehdotuksen kulttuuriperintöstrategiaksi. Kulttuuriperintöstrategian lähtökohtana on monimuotoisen aineellisen, aineettoman ja digitaalisen kulttuuriperinnön ja kulttuuriympäristöjen vaaliminen, kehittäminen ja hyödyntäminen koko yhteiskunnan voimavarana. Tavoitteena on, että kulttuuriperintöä arvostetaan ja sen suojelu ja vaaliminen ovat kaikkien yhteinen tehtävä. Strategian laatiminen perustuu pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman tavoitteeseen. Strategian laatiminen toteuttaa myös Euroopan komission 2018 hyväksymää eurooppalaista kulttuuriagenda (European agenda for culture).

Pohjois-Savon alueellinen vastuumuseo on tutustunut strategiaehdotukseen ja toteaa seuraavaa.

Strategian tavoitteet ja toimenpidelinjaukset yleisesti

Strategian tavoitteet ja toimenpidelinjaukset ovat onnistuneita ja ajankohtaisia. Strategia ennakoii ansiokkaasti yhteiskuntamme nykytilaa ja tulevaa maailmaa erityisesti ekologisen kestävyyden ja tulevaisuuden kannalta. Kulttuuriperintötyön sitominen ja sitouttaminen siihen on erittäin tärkeää. Strategia antaa siihen yhteiset suuntalinjat ja tavoitteet. Voimme olla osa ratkaisua ja tukea omalla toiminnallamme kestävämmän yhteiskunnan rakentamista.

Strategian tavoitteet ja toimenpidelinjaukset oman toimialamme ja tehtäviämme näkökulmasta

Kulttuuriperinnön säilymisen (suojelu) ja saavutettavuuden osalta strategiaehdotukseen on asetettu suuri vastuu julkiselle sektorille. Kulttuuriperintö on elävää ja kaikille kuuluvaa. Sen käyttöä tulee lisätä kuitenkin sitä samalla suojellen ja vaalien. Aluerakennemuutokset asettavat haasteita toiminnalle.

Aktiivisesti maakunnassaan kulttuuriperintötyötä tekevä Kuopion kulttuurihistoriallinen museo pitää tärkeänä, että tavoitteissa tuodaan selkeästi esiin myös kestävä kehityksen osa-alueita. Kulttuuriperintöstrategialla on tärkeä rooli paikallisessa, maakunnallisessa ja valtakunnallisessa kulttuuriperintötyössä. Pohjois-Savon alueellinen vastuumuseo tunnistaa maakuntaansa liittyvät haasteet, ja jää pohtimaan kuinka strategian tavoitteita saadaan toteutettua tasapuolisesti koko maakunnassa.

Strategian tueksi on kaikille toimialoille, -alueille ja tehtäviin saatava riittävät resurssit turvaamaan tasalaatuinen työ myös alueellisesti.

Kulttuuriperintö omana ja yhteisenä

Museo näkee erityisen kiitettävänä sen, että riittävät resurssit onkin nostettu toimenpidelinjausten tasolle ja ilmaistu selkeästi yhteiskunnan vastuu monipuolistuvassa ja laajenevassa tehtäväkentässä tehtäviään hoitavien kulttuuriperintöorganisaatioiden ja -toimijoiden toiminnan puitteisiin.

Yhdenvertaisuus on nostettu esille strategiassa. Se on tärkeää etenkin alueellisen työn näkökulmasta käsin. Paikallisten toimijoiden kykyä huolehtia paikallisesta kulttuuriperinnöstä voitaisiin tukea siten, että kulttuuriperintökohteet, kuten paikallismuseot huomioitaisiin erityisellä tavalla esimerkiksi kiinteistöverotuksessa tai muussa verotuksessa, sekä muissa kuntien näiltä toimijoilta perimissä kustannuksissa. Verot ja muut kiinteät kulut saattavat muodostaa merkittävän kuluerän pienille toimijoille. Millä muilla tavoilla paikallistoimijoita voitaisiin tukea, kuin kohdennetuilla avustuksilla? Vapaaehtoiset toimijat ylläpitävät noin tuhatta museokohdetta Suomessa, joten se on heiltä merkittävä panos yhteisen kulttuuriperinnön vaalimiseen.

Kulttuuriperintö, luonto ja ilmastonmuutos – kestäviä ratkaisuja

Kulttuuriympäristötutkimuksen tavoitteet risteävät usein kestävän kehityksen tavoitteita. Haasteita tunnistettujen arvojen säilymiselle kuitenkin luovat yhteiskunnalliset ilmiöt; kuten muun muassa asuminen tiivistyminen. Keinoja vajakäytössä olevan rakennuskannan ylläpitämiseksi ja kehittämiseksi tulisi vastaisuudessa tutkia aktiivisemmin, mutta tässä suhteessa alueet saattavat olla keskenään valittavan eriarvoisissa asemissa. Strategiatasoinen toimenpidelinjaus säilymisedellytyksistä on rakennetun kulttuuriympäristön arvoja edistävää.

Kulttuuriperintöalan toimijoilta odotetaan yhä enemmän kestävän kehityksen mukaisia, ilmastotyötä tukevia toimia. Strategiassa keskeisessä asemassa olevat ilmastotoimet haastavat positiivisella tavalla mm. alueelliset vastuumuseot ajanmukaistamaan ja uudelleenarvioimaan toimintatapojaan sekä kehittämään uutta, vastuullista tapaa tehdä kulttuuriperintötyötä kestävillä periaatteilla. Tähän kannustavat myös mahdolliset kestävyttä seuraavat mittarit rahoitusinstrumenteissa. Ilmastotoimista ja niistä riippuvaisesta rahoituksesta huolimatta perustyon rahoitus on pystyttävä turvaamaan.

Kulttuuriperintö, oppiminen, osaaminen ja tutkimus

Kulttuuriperintötiedon kattavuus, ajantasaisuus ja yhteentoimivuus ovat avainasemassa kulttuuriympäristötyössä ja suojelun onnistumisessa – meillä ALVA-museoilla on siinä erityinen vastuu. Digitaalisuus on hyvä keino laajentaa kulttuuriperintöaineistojen säilyvyyttä ja niiden saavutettavuutta, mutta se ei voi olla ainoa keino tukea hajas- asutusalueiden kulttuuriperinnön vaalimista. Tarvitaan myös muita

tukitoimia, jotka voisivat olla verotuksellisia tai muita taloudellisia helpotuksia haja-asutusalueilla toimiville kulttuuriperintöyhteisöille, kuten strategiassa mahdollisuutena esitetyt verohelpotukset. Jos alkuperäisten kulttuuriperintökohteiden säilymistä ei tueta, on hyväksyttävä myös mahdollisuus niiden vaurioitumiseen ja pahimmassa tapauksessa katoamiseen.

Eriytyisen ilahduttavaa on, että kulttuuriperintö esitetään huomioitavan kattavammin opetuksessa ja koulutuksessa. Alueellisten ja paikallisten kohteiden hyödyntäminen opetuksessa toisi hyötyä kaikille osallisille. Olisiko opetussuunnitelmaan mahdollista luoda entistä tehokkaammin oppimiskokonaisuuksia, joita voisi toteuttaa oman paikakunnan kulttuuriperintökohteissa?

Kulttuuriperintö ja talous – kestävästi ja luovasti

Kulttuuriperinnön ja museoiden taloudelliset vaikutukset toiminta-alueillaan ovat merkittävät. Edellinen laajempi tutkimus museoiden taloudellisista vaikutuksista toiminta-alueelleen on toteutettu vuonna 2013. Olisiko aika tehdä uusi tutkimus ja saada ajankohtaista tietoa strategian toimenpiteiden tueksi? Museo näkee haastavana sen erityislaadun ja itseisarvon kunnioittamisen etenkin yksityisen sektorin taloudellisessa toiminnassa. Rahoitusta tulisi ohjata kulttuuriperinnön vaalimiseen ja ylläpitoon entistä tehokkaammin, jotta niiden käyttö on kestävä. Esim. matkailupalveluissa tuloa tulisi muistaa ohjata myös museokokoelmien ja rakennusten sekä kulttuuriympäristöjen ylläpitoon. Maankäytössä kulttuuriympäristön ja laajemmin kulttuuriperinnön avulla voidaan vahvistaa alueen omaleimaisuutta, viihtyvyyttä ja lisätä vetovoimaa. Kulttuuriperintö on keskeinen osa hyvinvointia ja antaa pohjan nykyiselle yhteiskunnalle. Kulttuuriperintötiedon avoimuus ja eri toimijoiden yhteistyön lisääminen ja sujuvoittaminen palvelevat näitä tavoitteita.

Strategian yhteiskunnalliset ja taloudelliset vaikutukset

Strategian yhteiskunnallista vaikutusta on sen laaja-alaisuudesta johtuen haastavaa tunnistaa, vaikka kulttuuriperintö yhteistä pääomaa onkin. Museo-organisaatioiden asiantuntijatyö edistää kulttuuriperintöarvojen säilymistä. Asiantuntijatyötä tukevat omalta osaltaan riittävät resurssit sekä ajantasainen lainsäädäntö.

Museoiden asiantuntijatyöllä on suora vaikutus kulttuuriperintöön sen eri osa-alueilla. Strategialla, jonka tarkoituksena on muun muassa kulttuuriympäristöjen vaaliminen, on tässä suhteessa luultavasti merkittävä yhteiskunnallinen ja taloudellinen vaikutus. Muun muassa kulttuuriympäristöarvot, joita museo työssään edustaa, tarjoaa näkökulmia maankäyttöön: kaupunki-, kylä- ja seutukuvaan. Maankäyttöön liittyvät päätökset muodostavat alueellista identiteettiä ja imagoa.

Strategian toimeenpanosuunnitelma

Pohjois-Savon alueellinen vastuumuseo näkee erillisen toimeenpanosuunnitelman laatimisen erittäin tärkeänä. Se konkretisoi strategian toimenpidelinjauksia ja auttaa sen toteutumista kaikessa potentiaalisissaan. Hyviä osallistumisen tapoja olisivat esimerkiksi työpajat ja seminaarit sekä perinteinen lausuntokierros.

Alueellisten vastuumuseoiden rooli strategian toimeenpanossa

Strategiassa alueelliset vastuumuseot eivät näy kovin selkeästi. Alueelliset vastuumuseot ovat keskeinen julkisen sektorin toimija kulttuuriperintötyössä. Olemme sitoutuneita noudattamaan ja tekemään työtämme valtakunnallisten strategioiden pohjalta ja tämä olisi hyvä tuoda esille toimeenpanovaiheessa.

Helka Väisänen
museonjohtaja

Mikko Paalanen
intendentti

Tytti Räikkönen
intendentti

Asiakirja on allekirjoitettu koneellisesti Kuopion kaupungin asiantuntijajärjestelmässä. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Liitteet

Jakelu

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Tiedoksi

Kulttuuriasiainneuvos Mirva Mattila
Museovirasto
Pohjois-Savon elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus